

“MEREPULM”

liivi rahva armsaim muistend (S. 25)

VARIANDID: 1 Kärkluvalks, SDP VII 39 (Silmanähtavasti literaarselt ilustet.) — 2 Alho, LK 46 — 3 Loorits, Agu Nr. 13, 1924, lhk. 415 (Kontaminatsioon 29 teisendist, kusjuures sitiilivõtted põlvnevad Kärkluvalks'i ülestähendusest.) — 4 Sams, Zvejnieku Vēstnesis Nr. 5, 1923, lhk. 70 (Luž-küla liivlase kirjutust täiendet Kärkluvalks'i literaarsete kirjeldustega.) — 5 L 14, 6 L 41°, 7 L 115°, 8 L 138°, 9 L 139° — 10 Pz 2', 11 Pz 5 — 12 Ii 37, 13 Ii 48, 14 Ii 60', 15 II [68'] — 16 Sr 9°, 17 Sr 22, 18 Sr 53, 19 Sr [75'] — 20 Ir Set, Liivin kieltä 2, 21 Ir 9, 22 Ir 25 — 23 Kr Ket 88 (32), 24 Kr 68, 25 Kr 92°, 26 Kr 96, 27 Kr 127 — 28 Pr 178, 29 Pr 188 — 30 Sn 2 — 31 V 50, 32 V 116, 33 V 183, 34 V 187 — 35 K1 13, 36 K1 23°, 37 K1 36.

1) KINGI LEIDMISE REDAKTSIOON (lvI)

VARIANDID: 16, 21, 23, 24, 25, 28, 32, 35, 36.

- I a Kord (32) vanasti (24) suve (36) õhtul (35, 36) heinaajal (24)
ba kalurid (16, 25, 32) ja nimelt
bb kaks kalurit, isa ja poeg (36) või kaks vana (24) kalameest (21, 24, 28, 35), nimepidi Baba Bärpõz ja Pul'i Petõr (21) või Jetnär ja Otnär (35)
bc vana Luod Nika üksinda (23)
c läind merre (28, 36) kalale (21) ~ lestavadale (16, 23, 24, 25) ~ silguvõrgule (32, 35)
d Sikrõg-külas Karu kõhal (16) või “suures rannas” Vaid-küla kohal (35).
- II aa Nad heitnud võrgud ja ankru merre (23, 28, 35, 36) ning jäänd ööseks võrke manu paati magama (23, 32, 35, 36).
ab Nad vedand tükk aega vada ja heitnud siis natukeseks ajaks paati magama (24).
ba Olnud ilus vaikne ilm, ja muidki paate olnud samuti võrkega merel ööd (35).
bb Ilm olnud nii vaikne, nii vaikne, et mitte üks ainuski lainekene pole liigahtand nende paati, üle kogu mere helkind täna selline isesugune paistus, mitte selline, mis ennustab tuult ja mis olnud kalureile küllalt tuttav, — ei, vaid tänane helk olnud teistsugune, millist nad polnud näind veel, nii et kalureil jälgides seda tekkind kah selline isesugu meeleolu; südames olnud neil selline tundmus otsekui mõnikord pühapäeva hommikul jumalateenistusele minnes. Mõlemad kalurid olnud kanged ja visad töömehed, aina esimesed merel ja viimased rannal, kuid täna neil töö pole olnud meelepärast. Vähe aega püüdnud, nad jäänd puhkama, heitnud paati pikali ja nagu iseendast silmad vajund kinni (21).
c Aga see Jetnär olnud moosekant, klarneti puhuja; tema pole heitnud magama, vaid hakand mängima oma instrumenti; mängind, mängind, kuni isu läind ära, ja heitnud siis temagi magama (35).
- III A Sää! Bärpõz näind unes, kuis veest tõusnud üles merekuningas. Esiteks Bärpõz heitund nagu ära, kuid nähes, et merekuningal pole sugugi selline vihane nagu nagu maistel isandail ja härraseil, siis tal hirm kadund ära ja Bärpõz pole saand

- kuidagi jätta tema pääle vaatamist: kõik kuningas paistnud aina kullas ja hõbedas — sellises kullas nagu päev ja sellises hõbedas nagu päikene; hall habe olnud otsekui valge vahuline, ega ole võind saada aru, kus habe lõpnud ja kus hakand laine. Kuid kaua imetella Bärpõz pole saand: kuningas öelnud, ta tütrele olevat täna pulm, kalurid aga viskanuvat oma ankru tema lossi künnise taha, — tõstku nad ankur üles, et noorpaar pääseks lossi, öelnud selle, merekuningas vajund taas ära vee alla (21).
- B Vaevalt Jetnär'il silmad läind kinni, sääl ilmund unes keegi ütlemä, olgu nad nii hääd, tõstku oma ankur natuke üles ja pangu teise kohta: "Meil on pulmad, ja teie ankur on otsekohe meie ukse ees künnise all!" (35).
- C Luod Nika magand tükk aega; sääl üks ajand teda üles, tõusku ta ja olgu ta nii hää, tõstku oma ankur merest üles. Va Luod Nika pole pannud seda mikski, magand edasi. Nüüd palund taas teist korda, olgu nii hää, rutaku võtta oma ankur üles. Vana Nika tõusnud istukili ja vaadand igalepoole ümber paadi, — mitte üht inimest pole näind ja imetelnud, kes see kõneleja olnud. Võtnud jälle teki üle pää ja heitnud magama. Kolmandat korda taas palund seesama, halastagu ja tõmmaku ruttu ankur üles, talle tulevat parajasti pulmarahvas koju, poeg oma mõrsjaga, ja see ankur on kohe nende toa künnispaku all, nii et pruutpaarid ei või saada tuppa sisse, see ankur on neil ees (23).
- D Läbi une nad kuulnud ilusat mahedat laulu, millist nad polnud kuulnud veel ei inimeselt, ei muusikat. Üks kalureist hüpand üles ja vaadand kõikjalt järele, pole ent midagi näind ja heitnud taas küljeli. Nõnda ta sääl lamand, kui korraga üks hääl öelnud talle: "Paluks, olge nii hääd ja tõstke oma ankur siit ära: meil tuleb pruutpaar koju, kuid see ankur on kohe meie künnise all." — Vanamees tõusnud üles, vaadand jällegi igalepoole, aga mitte midagi pole näind ja heitnud taas magama. Sääl ta kuulnud sama häält paluvat uuesti sedasama. Siis vanamees karand püsti vaatama ja näind paadi kõrval meres väga ilusa naisterahva pää vee pilti. Niipea kui ta vaa-dand, kohe see naine kadund ära vee alla (24).
- E a Sääl tõusnud veest välja (28) - merepõhjast üles (32) ja tulnud kalurite manu üks mereneitsi või veeneitsi (16) ~ mees (25) ~ naisterahvas, kas nār või Maarjaema (28) ~ üks inimene (32) ~ mereinimene või nār, ilusate suurte kollaste juustega naine, poolkala-poolinimest (36).
- b Ta ajand üles magavad kalurid (32, 36) ja palund tõsta eest ära nende ankur (16, 25, 28, 32, 36): see ankur olevat otse nende toa künnise ees (16) ~ all (25) ~ juures (32) ~ pääl (36) ~ ukse või värava pääl, kuid see nüüd sääl olnud (28), — ta tütrele olevat pulmad (25) ~ neil olevat täna pulm (32, 36), ja just parajasti noorpaar sõitvat koju (28), pulmalised tahtvat tulla tuppa (32), aga ei saavat ei sisse, ei välja (36).
- IV A Siis kalur (21, 23) ~ kalurid (25, 28, 32, 35, 36) ärgand (21), tõusnud üles (23), imestand endamisi (31), tõstnud ankru välja (23) ~ üles (21, 32) ~ ära (28, 35, 36), sõudnud vähe eemale (23, 32, 36), lasknud ankru teisal põhja (21, 23, 25, 28, 36) ja heitnud taas magama (21, 25, 35).
- B Kalur võtnud, vedand ankru üles, — selle "küüne" külge olnud seotud ilus valge silmarätt (s.t. käterätt) punaste otstega. Kalur mõelnud: "See siis on nüüd minu

- veimeand või pulmakink.” Ta sõudnud natukene kaugemale sest kohast ja pannud paadi uuesti ankrusse. Siis ta kuulnud nii imeilusat mängu ja laulu otsekui taeva ingleilt. Ta tõmmand ankru üles ja tulnud koju (24).
- V A Üks kalureist olnud moosekant; sel olnud flööt käes ja ta hakand mängima pärast seda paadis flööti, mängind tükk aega ja heitnud siis kah magama (32)
- B Siis ilmud unes taas see vana ja palund moosekanti, ärgu ta magagu, vaid mängigu hommikuni klarnetit, kuni nad hakkavad vedama võrke, sest vee all olevat pulm. No ja siis mees mängindki öö otsa (35).
- VI A aa Pärast seä naisterahvas tõusnud teist korda veepinnale ja kumardelnud kalureile (28).
- ab Naine tulnud teist korda ja andnud kalureile pulmakingiks ilusa rätiku (36).
- B Hommikul päevalges see hääl ütelnud taas kalurile: “Kuna sa (olid nii hää, et tõmbasid ankru meie ukse eest ära, siis minu poja mõrsja annab veimeks sulle käteräti.” (23).
- C Hommikul (16, 23, 25, 32, 35) kalurid tõusnud üles (32), hakand võrke vedama (35), tõmmand ankru teist korda merest välja (23) ja niipea kui tõstnud ankru jälle üles, kohe nad näind (35): ankru külge seotud (16, 23) ~ flöödi ümber seotud (32) ~ paati pandud (25) olnud rätik (16) ~ väga (23) ilus (23, 25), valge ja peen (23) silmarätt s.t. käterätt (23, 25, 32, 35) punaste otstega (23).
- D a Kui nüüd kalurid saand virgele, nad näind, et üle nende paadi parda olnud visatud ilus pikk valge käterätt (21).
- b Kaaslane Klouz (?Petõr!) aina imestand, Bärpõz aga üksinda teadnud, kust käterätt tekkind ja mis pärast see antud. Tema üksinda teadnud, et mereruningas oma tütre pulmapäeval annetand selle temale pulmakingiks selle eest, et tema kuuland palvet ja tõstnud üles ankru (21).
- IA See käterätt olnud nii peenpeenikene, et sellist Bärpõ nainegi Baba ei mõistnuks kudada, olgugi, et Baba kedrand peenimat lõnga ja kudand ilusaimaid üle küla triibulisi seelikuid (21).
- B See käterätt jäänd kalurile. Ta öelnud kodus, ta saanuvat selle noora'delt pulmakingiks merel. Ning kõik rannarahva noorpaarid võtnud laulatusele minnes selle käteräti endale kaasa, pesnud oma silmnägu ja kuivatand siis selle rätiga. Nõnda see käterätt läind käest kätte kogu randa mööda, kuni ta kulund nii ära, et sääl pole olnud, enam midagi. Jutustaja enda vanaema ema (see on siis kolmandat põlve) pühkinuvat kah oma silmi selle käterätiga, kui teda laulatet. Seda tehtud mälestuseks, sest see rätt olnud ju merenoora mõrsjakink rannarahva pojale (24).
- C Kui hakatud ligemalt vaatama, — see olnud hoopis teistmoodi käterätt kui siin maa pääl. Siis kalurid tulnud randa, jutustand muile ja näidand rätti. Kõik vaadelnud ja imetelnud, pole tahtnud esiteks uskudagi, , kuid räti tõttu pidand uskuma (32).
- D Nüüd see käterätt on lõpnud küll juba otsa, kuid see olnud veel jutustaja vanaema õel, kolm põlve tagasi, ja seda rätti hoitud ilmarahvale näitamiseks, et selline lugu on juhtund (35).

- E Veel jutustaja enda vanaisa näind seda rätti, — olnud suur pikk ilus ja kirju roosiline rätt, roosid otstel (36).
- VIII Ning see on tõesti sündind lugu, mida peab uskuma (36).

VEE ALL KÄIMISE REDAKTSIOON (lvÜ)

VARIANDID: 1—15, 17, 18, 20, 22, 26, 27, 29, 30, 31, 33, 34, 37.

- I Juba hämardund ja jõudnud tund, kus liivi külades Kuolka maaninal süüdatud põlema peerge. Olnud esmaspäeva õhtu, pühendet vana kombe järele hingedele (Vt. § 90.). Küla vanima manu, kes olnud suur kirjatark, tulnud kokku vestma juttu vanu liivi kalureid — küla “soomuslasi”, nagu nad end kutsund. Ka noorust lähedaist püügiputkadest koondund sinna ja oodand kannatamattusega, kunas vanad lõpetavad asjaliku jutlemise ja arutelu. Juba ammu küla vanim olnud töötand jutustada noortele mereemast ja tema kuulsusrikkast lossist Kuolka ranna ligidal. Penfe — nii kutsutud vanimat — olnudki sel õhtul hääs tujus, toppind täis oma piibu ja alustand jutu (4). —
- II aa Kord ammu “vanavanasti” (37), mitu sada aastat tagasi (18).
- ab (Veel tollel muistsel ajal, kus kalu meie meres olnud nõnda palju, et isaisad võind püüda neid lihtsate ja alles algeliste võrkega enam kui meie tänapäev (Vrdl. US 94.)), kus pole olnud veel Kuolkas tuletorni ega ole liikund merel aurikuid, kes oma pörina ja mürinaga heidutavad nüüd kalad, kus pole olnud ka veel neid alaliselt tormitsevaid laineid, mis paiskavad nüüd paadid kumali ja rebivad kõik võrgud, vaid kus olnud ilusad ja õndsad ajad, kus soodsad kevadpäevad ja soojad sügisööd hõlbustand esivanemate püüki, kus kõik kalurid austand palveis mereema ja toond talle harduses ohvreid, mispärast mereema valindki just meie ranna omale kodukohaks, ehitand siia lainete rüppe oma lossi, eland siin segamatus rahun ja õnnitelnud kalureile aina rikkalikku saaki (1, 3, 4) ... —
- b siis sel ajal ühel vanal rannarahva kalamehel olnud õnn näha iseoma silmaga seda mereema lossi (1, 3).
- III a See olnud ühel õhtul (31) ~ reedel (14) ~ pühapäeva õhtul (33, 34, 37) ~ pühapäeva õhtupoolel (18) ~ kord laupäeva õhtul ühel kole halval püügiaastal, kus pole olnud mingisugust saaki (5) ~ jaanipäeva paigu suvel (34) ~ kord sügisel (37) ~ ühel vaiksel sügisõhtul (1, 4).
- b Meri olnud imetasane ja sile, et ühtki lainekest ei ole virvendelnud vetepinnal (1, 4).
- c Siis kaks kalurit kõneldud omavahel kokku — minna ööseks merele vimme püüdma (1, 4).
- d Nad läind randa ja naiste abiga lükandki vette oma paadi (1).
- IV a Kalurid
- aa kaks vana (1, 4, 18, 80) kalameest (1, 4, 8, 14, 18, 17, 18, 20, 26, 27, 29, 30, 33, 34, 37) — isa ja poeg (15) ~ üks pime, teisal ainult üks silm (30) ~ üks neist vana pime

- pillimees Mikil' (2, 20) ~ üks Pitka Jākōp (Pikk Jaagup) Ja teine va Tukki(ji) Ōdōmōz (Tukkuja Adam) (18) -jutustaja enda ema emaisa Touzōl Matša oma kaaslasega (34) ~ Anđrōks ja Petōr (37)
- ab neli meest (22, 31)
- ac üks vanamees üksi (5, 12) ja nimelt Menšt Marī vanaisa (12)
- b läind ööseks (20, 22, 29) merele (1, 4, 13, 17, 18, 22, 27, 29, 30, 81, 37) ~ kalale (8, 15, 21) ~ lesta-vadale (10, 20, 27, 33, 34) ~ silgule (5, 37) ~ heitma vörke vette (11) või merre (26)
- c siinsamas Iira-jõe suu kohal (12, 14) ~ Irel (29) ~ Kespōr-oja (V) kohal, kus vanasti kirik vajund maa alla ja kus helistetavat veel täniseni kelli (34).
- V a Nad (~ ta — 5) heitnud võrgud sisse (1, 4, 5, 15, 18, 20, 30) ~ merre (26, 31, 37), palund oma jumalat, mis neil säääl olnud — küllap siis merejumalat (5) — ja lasknud ankru põhja (1, 4, 11, 13, 18, 20, 27, 34).
- ba Aga nende ankur pole ulatund põhja. Siis nad lasknud pikalt kõie järgi, sidund ankru kinni, ja siis lõpuks ankur hakand põhja (20).
- bb Aga see ankur sattund põhjas just toa künnise taha (13) ~ lossi künnisele (14) ~ akuraat väravatulbale (17) ~ läind blin-blin-blin otsekohe kiriku kellade pääle (34).
- ca Ning kalurid jäänd valvama ja ootama, kuni kalu koguneb vörkesse (1, 4).
- cb Siis nad vedand selle ankru ümbert platsilt kõik loomused ära ning istund puhkama ja sööma (27).
- cc Nad vedand natuke vada, kuni läind pimedaks (33).
- d Olnud ilus vaga ilm (29), nii vaikne, nii vaikne, et paat pole pōrmugi hōljund (1, 4).
- VI Aa Mōlemad kalurid olnud moosekandid ja võtnud kaasa ka oma pillid. Oodates vimmu nad hakand mängima kurbi ja rōōmsaid viise, nii et isegi meri helidele vastavalt jäänd kurvaks või rōōmsaks. Ning kui helid vaikind, siis merigi olnud nii vaikne, et paat pole pōrmugi liigahtund (4).
- b Mōlemad mehed toppind täis piibud ja süüdand taela ja rauaga tubaka põlema, sest vana kalurite ütlus õpetab: kui piibutäis tubakat popsutet tühjaks, siis on ka paras aeg vedada loomust ja tõmmata võrgud välja (1, 4).
- c Vana kaluri kaaslane magand eelmisel ööl vähe ja hakand varsti norskama, tõmmates veel läbi uuégi vahetevahel popsti ja popsti piipu ning lastes suitsu suust välja. Vana kalur ise aga olnud täitsa virgel laeva päras, suitsetand piipu ja mõelnud oma kaluriasju (1, 4).
- B a Üks kalureist (~ kolm kalurit—81) jäänd kohe (18) magama (15, 17, 18, 20, 26, 27, 29, 31, 83, 87) ja nimelt isa laeva põhjas (15) ~ Peeter laeva “sarves” (87) ~ va Tukkuja Adam, tekk üle pää (18), ega ole teadnud midagi, mis juhtund kaaslasega (17).
- b Aga teine kalur (— neljas 31) olnud ärkvel (14, 89, 31, 83) ~ jäänd valvama, et mõni laev ei purjetaks vörkele pääle (26). Ta süüdand piibu (37) ja suitsetand endamisi (26, 37) ja oodand, kuni kalad poeksid vörku (37). Ka magajal piip olnud suus ja temagi popsutand läbi une (26).
- ca Ülalolija kalur ja nimelt poeg (15) ~ vana pime (20) Mikil' (11, 20) ~ Pikk Jaagup (18), — see olnud moosekant (2, 5, 11, 14, 20, 26, 27) ja temal olnud kaasas ka pill (11,

22, 27) ~ viiul (12, 20) ~ suur kannel (18). Ta istund laeva “sarves” (15) ja mängind kaaslase magades säääl merel (12) paadis (13) oma pilli (18, 15, 20, 27), üht laulu (5) ~ kanneldand säääl (18).

cb Aándrõks olnud moosekant kah, kuid tal pole olnud kaasas mingit pilli (87).

da Lõpuks suikund ka valvav kalamees magama (29).

db Mõlemad mehed jäänd paati magama (30).

VII Aa Korruga vanamees näind mõni jalg maad paadist eemal tõusvat veest aeglaselt välja üht pääd, siis käeta, rindu, keha, kuni vormund nähtavale terve naisterahva kuju, káharad valkjad juuksed toreda merevaigust ehtega, pikad valendavad rõivad valgeist mererohtest ja veel valgem põll peenimast ja valgeimast purjeriietest, kirjatud punase tikandusega (1, 4).

b Olnud juba pime öö, aga naisest helkind imelikku valgust, nii et võind hásti náha tema imeilusat nágu ja kogu (1).

c Vanamees ehmund, tahtnud hüüda oma tukkuvat kaaslast (1), talle tulnud ent meelde isaisade õpetus, et merel ei tohita náidata kaaslasele seda, mida náhakse ise, muidu juhtuks õnnetus (Vt. § 61.), ja sellepárást siis ta jäänd vaiki (1, 4).

B Kui vanamees lõpetand oma laulu mängimise, siis vesi paadi küljel hakand liikuma, ning kalur heitund nagu natukene ára. Sáálsamas ta náind, kuis üks uus maarjaneitsi suure pika patsiga seljal tõusnud paadi veerest üles (5).

C Kui ta nii mängind, säääl tõusnud tuult, ja lainetusest kerkind üles üks naine, suur valge põll ees (15).

D Saand ta tükk aega mängind, säääl tõusnud vee seest paadi kõrvalt üles üks naine — mereema (18).

E Valvav kalur suitsetand ühe piibutáie ára, säääl tulnud paadi manu mereema (26).

F Kui ta nii säääl mängind, tulnud korruga üks naisterahvas valge põllega, üks neid (27).

G Nõnda kui valvaja uinahtund tukkuma, kohe keegi pannud oma káe tema külge — mereema (29).

H Árkvelolija náind, kuis vee alt tekkind pinna páále mees (31).

I Paati tulnud sisse üks ilus neitsi pruudiriideis, kroonitet ja triibulises seelikus (34).

J Laeva pára kohalt veest tulnud välja ilus kollaste juustega naisterahvas, poolkala-poolinimest, vága noor ta pole olnud — nat' (Vt. § 73.) või mererahvas, kuis selliseid kutsutud (37).

K Kaluri manu tulnud (8, 10, 11, 13, 20, 22, 33) — tõusnud veest (14) — tekkind (12) üks neid (8, 11) — maarjarahva seast üks maarjaneitsi (10) — noora (22) — üks naine (33) — mereema (13, 30) ~ mereinimene (2, 20, 30) ~ meesterahvas (14) ~ üks noor poiss (12).

VIII A Üliloomulik naine tulnud paadi parda manu, nikutand kalurile káega ja öelnud pehmelt kõlava háálega: “Tasa, vana, ára karda! Olen mereema, kes on hállitand sind juba lapsepõlvest páále oma laineil ja suvatsend sulle sageli rikkalikku saaki. Kuid tána on mu tütre pulm páikese pojaga. Sõitnud koju, leidsime, et kalastades

oled heitnud oma ankru otse minu lossi värava künnisele. Sellepärast ole nii hää, tule mulle alla kaasa ja võta ankur ära, et noorpaar pääseks lossi (1, 4). Te mõlemad kaaslasega võite mängida pilli mu tütre pulmas” (4).

B Maarjaneitsi palund, ärgu mees heitugu, ta tahtvat kõnelda vähe kaluriga. Vana-meis teind risti endale ette, palnud tasa oma jumalat ja küsind, mida ta tahab siis temast. Nüüd maarjaneitsi öelnud: “Mind on saadetud su manu sellise palvega: meil on praegu pulm, minu isa oli väljas ja kuulnud, kuis keegi mängind vee pääl, ja siis ta saatis mind vaatama, kes see selline on ja mida ta teeb, ning pärast isa käskis mul paluda sind, et sa tuleksid oma pilliga mulle kaasa” (5).

C a Ilmuja öelnud kalurile nõnda:

aa tõusku ta üles (29), kalurite ankur kukkunuvat otse nende toa künnisele (6, 11), vedagu nad oma ankur välja (11) — tõstku ankur üles ja pangu raasike kaugemale, praegu see olevat otse tema ukse ees (31), neil olevat all parajasti pulm (11), astugu kalur tema põllele (10, 14) ja tulgu nende manu pulma (8) — tema tütre pulma (13, 29) — tema enda pulma (6, 11, 12) pilli mängima (11, 12, 13).

ab kalurid heitnuvat oma ankru tema lossi künnisele, võtku nad ankur ära, ta tütrele olevat täna pulm ja nad ei saavat sõita sisse. Edasi naine kutsund isa ja poega kah pulma (15).

ac tõstku nad oma ankur üles, see olevat ta toa künnisel, noorpaar peaks minema tuppa, kuid ankur on ees (18).

ad võtku kalur ankur üles, nende pruut olevat ukse ees, ei pääsvat ent sisse. Ja siis kutsund lüülarit kah pulma (22).

ae “Teie ankur on minu toa ees, kuna mina pean täna öösel pulmi.” Ja siis ta öelnud, tulgu Mikil’ pulma mängima (20).

af nad pannuvat oma ankru tema lossi künnisele, tema — mereema — tütrele olevat just parajasti pulm päikese pojaga, nüüd kohe pulmalised tulevat koju, pruutpaar sõitvat laulatus jumalateenistusest koju, kuid ei saavat lossi sisse, sest ankur olevat künnisel, — tulgu sellepärast mees temaga kaasa tõstma seda ankrut ära (26).

ag kui ta nii ilusasti võib mängida, tulgu siis neile pulma pillimeheks, kalurite ankur olevat nende künnise all, parajasti noorpaar sõitvat koju ega pääsvat sisse, — tulgu võtku kalur oma ankur eest ära (27).

ah võtku ankur, neil pulmad, ankur aga ees. ühesilmalise kaluri mereema kutsund kaasa (30).

ai võtku nad ankur üles ja pangu kaugemale, see olevat otsekohe nende toa ukse juures, — kui pruut tuleb koju, siis ei pääse sisse (33).

aj miks nad heitnud oma ankru neile ukse ette, noorpaar sõitvat koju. Ja neid palund kalurit oma pulma (34).

ak “Miks teie olete visand ankru minu lossi künnisesse! Mu tütrele on täna pulm, nad ei saa enam kuidagi sisse. Tule mulle kaasa ja võta oma ankur üles.” (37).

IXAaa Jaagup tõstnud ankru vähe üles ja lasknud teise kohta põhja. Siis mereema tulnud uuesti üles ja ütelnud, et kuna ta nii ilusasti on mängind, tulgu siis talle pulma mängima, ta tütar läinuvat mehele (18).

- ab ülalolev kalur tõstnud ankru üles ja heitnud teise kohta sisse. Nüüd naine kutsund teda kah pulma. Mees vastand, ta läheks küll, kui ta saaks hommikul tagasi (33).
- B Mees ajand vastu: “Mis sa nüüd lollusi kõneled! Kas siis vee all tube kah on?” — “Nu jah, kui sa ei usu, siis tule vaatama. Minu tütrele on täna õhtul pulm, — võta sa säält paadi kapist see pisikene ärmoonik ka ühes, et võiksid meile mängida.” (31).
- X A a Vanamees vastand kutse pääle, mereemat ta usaldavat julgesti, ja palund õpetada, kuis saada alla vee ning täita ülesannet. Mereema naeratelnud, võtnud vanamehe käest kinni, käinud põllega ta silmad ja laskund vee alla (1, 4).
- b Siis mereema tõusnud teist korda ja viind vee alla ka vanamehe kaaslaste mänguriistega, kattes temagi silmad kinni (4).
- B Kuid kaluril olnud hirm ja ta öelnud: “Mina patune ei tohi Teiega ühes minna.” Maarjaneitsi julgustand teda: “Ära karda mitte midagi, tule aga julgesti kaasa, mina viin sind igalt poolt läbi.” Siis vanamees jätnud oma võrgud merre, sidund paadi võrgukõide, heitnud risti ette ja astund paadist välja, läind maarjaneitsile järgi. Vesi avanend valla ja nemad läind mere põhja, ning säälnudki See koht, kus majarahvas pidand oma pulma (5).
- C Üks kalureist pole uskund seda, see jäetud paati ja tema tulnud üksinda randa tagasi. Kuid teine uskund, astund paadist vette ja läind neitsiga ühes nagu mööda maad avasilmi, silmi pole seotudki kinni (8).
- D Kalur sõnand vastu, kuidas ta saab minna, kui igal pool ümber on vesi. Kutsuja poiss tõstnud ette sellise põlle ja lasknud astuda sellele pääle. Mees astund põllele ning olnudki kohe pulmatao künnisel (12).
- E Mees ütelnud, et ta ei tohi astuda paadist välja, ta upub ära. Siis mereema laotand oma põlle ette, astugu pääle. Mees astund põllele, ja nad läind siis — ei vett, ei midagi enam (18).
- F Moosekant vastand, ta upub ära, ta ei saa minna. Neid öelnud, ta annab oma põlle talle pää pääle, siis ei upu. Ning nõnda nad siis läindki (27).
- G aa Nõnda kui kalur astund maarjaneitsi põllele, nii ta ka astund üle künnise pulmatuppa (10).
- ab Mereema mähkind oma põlle kaluri pää ümber, ja kohe nad olnudki lossi man (26).
- H Naine võtnud isa ja poja ilusasti sülle ja kandnud nad vee alla, nii et vesi pole saand nende ligigi. Isegi paat kadund veepinnalt ära (15).
- I Mereemal olnud põll kui käterätt, käsknud mehel panna selle ümber pää, siis ei juhtuvat midagi viga. Ning nõnda ta viindki mehe merepõhja (29).
- J Nagu kästud, kalur võtnud ärmonika kätte, võõras mees taas võtnud valge käteräti, mähkind selle kaluril ümber pää, ning siis nad läind vee alla (31).
- K Mõlemad mehed astund merre lahti silmi, astund paadist välja, vesi lagunend eest valla — ja värav olnud lahti suurde lossi (34).
- L a Andres jäänd mõtlema, kuis ta saab minna merepõhja (87).
- b Siis see mereinimene (20) ~ mereema (18, 22) ~ naine (33, 37) - peigmees (14) võtnud mähkind riide kaluril ümber pää (20, 37) ~ mähkind oma põlle pillimehel pää ümber (22) ~ löönd oma põlle mehel üle pää (33) ~ võtnud pillimehe oma põlle sisse (18)

- c ja viind kaluri enesega kaasa (37) vee alla põhja (14, 18, 20, 22, 37) mereneitsi või noora pulma (22) ~ oma pulma mängima (14).
- M aa Mees läind siis naisega koos vee alla tупpa (33).
 ab Mihkel läind neiuga kaasa (11).
- XI Aa Jõudnud merepõhja, jumalatar võtnud kätte silme eest... — säääl olnud ütlematult ilus klaasloss kuldväravate ja kristallakendega, mis olnud raamitud kalleist kalleimaisse pärlesse. Värava künnisel olnud tõesti vana ankur ja värava ees seisnud kaunis teokarpest vanker soomusratastega, kuna vankril istund noorpaar, kuld-kroonid pääs; vankrit saatnud igasugu merekalad mängeldes ja vedand seda suurimad ning parimad kalad. Vanamees kõrvaldand viivitamata ankru lossi ukselt, ja kohe mere-jumalatar avand teemantvõtmega kuldvärava ja lasknud noorpaari sisse, ka vanamehele antud noogutusega märku sissetulemiseks (1, 4).
- b Lossis mõlemaid kalureid palutud mängida pulmalugusid, ja nad mängind muidki lugusid. Pulmavõõrad olnud väga rõõmsad ilusate muusikahelide üle, pillimehi kostitet igasugu söökide ja jookega. Külalised kõnelnud omavahel ainult liivi keelt (4).
- c Mängind tükk aega, vanamehe kaaslasele tulnud meelde võrgud. Siis mereema tulnud manu, haarand sellel käest ja kandnud tema tagasi paati ühes pilliga. Paadis see kalur jätkand magamist, lastes aeg-ajalt suitsu läbi huulte, kuna vana kalur jäänd veel alla pulma (4).
- d Ei saa kirjeldada, mida kõike vanamees näind lossis. Puha aina hiiland ja särand rikkusest ja uhkusest, kuid ilusaim veel kõigest olnud noorpaari ehe pidulaual. Vanameeski kutsutud lauda, kus pole puudund kalleimate söökide ja jookide, kuninglikkude küpsiste ja veinide hulgas ka vahutav õlu läbipaistvais merevaikpeekreis (1, 4).
- B a Säääl merepõhjas olnud teokarpega ülekasvand kivisid üks paik ümbertringi täis ja säääl olnud selline nagu ukse koht, kust kalur viidud sisse. Sees olnud nii ilus, et tema pole võind vaadata oma silmega, vaid närbund ära. Siis seesama maarjaneitsi, kes tulnud ta järgi, see toond talle vett ja käteräti, las ta pesku oma silmi. Pärast seda ta pole närbund enam ära, silmad pole kah kartnud enam vaadata ja siis ta näind kõike seda maarjarahva au. — Säääl olnud väga palju rahvast ja kõik olnud ta vastu väga lahked ning hääd, palund teda, et ta oleks mõne aja ka nende juures (5).
- b Hiljem tulnud peigmees oma pruudiga ja palund teda mängida, niisama nagu ta mängind oma paadis. Ta saand julgemaks ning mängind siis kah. Ja kõik olnud nii rõõmsad, nii õnnelikud (5).
- c Nõnda ta olnud säääl maarjarahva man kolm päeva ja kolm ööd, aga aeg läind nii ruttu, et ta pole saand arugi, vaid mõtelnud ikka, et varsti jõuab vast hommik, vaja minna võrke vaatama. Ta ütelnud maarjaneitsi peiule, et nüüd päikene on tõusnud vast juba, et ta peaks minema võrke vaatama. Ja pulmalised pole pidand teda kah siis enam kinni (5).
- C Pulmas mereema seletand mehele: “Olen hällitelnud teid küllalt juba oma laineil — nüüd ma lähen ära. Ning kuni viibin ära, nii pikalt kestab väga halb ilm.” Kuid ta on töotand tulla tagasi (7).

- a All olnud koleilus loss, kuld ja hõbe aina hiiland igalpool. Peetud pulma, nõi-poiss (Vt. § 64.) olnud peigmeheks (15).
- b Naine seletand kalurile, ta olevat õnneema. Kuni ta oma lossiga on siin, niipikalt ülal inimesil olevat vaga ilm ja palju kalu. Kuid nüüd ta ei võivat enam elada siin, sest aurikud sõitvat liiaks üle ta lossi ega andvat talle enam armu. Ja kui ta läheb nüüd ära, siis kalu ei saadavat enam nii palju ning tulevat suuri torme (15).
- E a Merepõhjas olnud suur ilus loss, toredate teokarpega kaunistet tõld olnud säääl, neli meresiga hobuseiks ees (18).
- b Hommikul mereema ütelnud, et nüüd ta viib kaluri taas paati tagasi, ja seletand veel, tal olevat kolm poega, igal oma riik. Üks olevat Fiinõ-maal (Soomes) Ugland juures ja valitsevat Soomemere üle; teine olevat Kullõn saarel Kategat'i alguses, Kullõn-kivi juures ja valitsevat Kategatt'i ja Skāgorakk'i; kolmas, vanim poeg, olevat Gibraltar's Vahemerde valitsemas, kuna tema ise, mereema, olevat siin meie meres. (Sel ajal, kui mereema ise valitsend siin, olnud ilus rannik ja pärnad kasvand otse kaldal, nii et kalurid palava päikese eest võind minna pärnade alla puhkama.) Kuid edasi mereema öelnud, et ta läheb siit ära, et ta enam siia ei jää, sest siia tulevat selliseid võõraid inimesi, kes kõnelevad võõrast keelt ja riisuvad raudmõõkega, — seda ta ei tahtvat ja minevat eemale kõige oma lossiga, siis aga tulevat torme ja halbu aegu. (Küllap sel mereemal olnud tütreid enam, ja muude merede valitsejad olnud neil kosilasiks — eks seda pulma säääl ju peetud.) (18).
- F Vee all põhjas pime kalur näind palju inimesi, nende seas naisi pikkade ja mehi lühikeste juustega; pruut olnud selline ilus, kuldkroon pääs, ja neil inimesil olnud päälmine pool keha inimest, alumine kala. Ning peigmees lasknud teda mängida, tema mängindki siis, ja nemad tantsind küllalt (20).
- a Jah, suureks imestuseks kalurile, — ankur olnud jäänd tõesti lossi künnise taha kinni. Tema võtnud siis ruttu ja tõstnud ankru ära (26).
- b Loss ise olnud nii imeilus, nii ilus, särand ja helkind aina, olnud tehtud puha kui klaasist, briljantest või muust sellisest, mida maa pääl vast ei olegi, teokarpest ja kõigest. Siis pruutpaar tulnud sõites koju ja kõiksugu merekalu olnud tõlla ees vedamas, suuri ja pisikesi, igasugu sorti kalu hobuste asemel, kuna tõld olnud tehtud teokarpest. Ja pärast mindud sööma, ka kalurile antud süüa-juua kes teab mida kõike. Helmed aina hiiland säääl lossis ja helmeist olnud ka taldrikud, seinaveeredki olnud täis helmeist, iluasju ja puha (26).
- c Mereema seletand veel kalurile nii, et nüüd ta minevat ära üsna varsti siit merest kõige oma lossiga mujale, sest siia tulevat nüüd laevu, mis müravad ja mil ei ole purji, need tegevat merevee segaseks, nii et meri kihab ja kahab kiia ilma tormitagi. Kalureil pääle ta äraminekut häid aegu ei tulevat, enam olevat oodata tormiseid kui vagu päevi. Kuid enne viimispäeva ta toovat oma lossi veel kord tagasi siia Kuolka maanina manu, ja siis tulevat taas ilusaid vabu päevi ja püügiõnne kalureile (26).
- H Merepõhjas mererahval olnud oma tuba ja säääl peetud pulma. Olnud suur ilus klaastuba, ja tõesti — ankur seisnud säääl künnise all. Kohe kalur tõstnud ankru

- ära ja läind ise tuppa sisse. Noorpaar tulnud koju. Tuba olnud täis pulmalisi, ning kalur mängind siis säääl ja söönd; kõike olnud samuti kui siin maa pääl — saia, jooki ja muud (27).
- a Natuke aega nad oodand, säääl pulmalised tulnud koju, kõik ratsa suurtel kaladel seljas. Siis joodud ja söödud (83).
- b Nõr-ema (Vt. § 64) või see Mere Griet ütelnud, et ta ei püsi enam siin, nad lahkuvat siit kõigi oma suurte kaladega, ja sellepärast siin rannas pole tänapäevani enam suuri kalu, kuna vanasti neid olnud väga palju (33).
- J Kogu öö nad pidand pulma. Isandaid olnud lossis juba ees. Meremehed kurtnud, et neil pole pulmariideid seljas, kuid neilegi antud kohe riided. Mõrsjaks olnud üks vaeslaps, kes jutustand endast, kuis ta läind randa suplema ja kuis merekuningas, hall mees, võtnud ning viind tema enda lossi, nüüd ta olevat lossipoja pruut (34).
- a Nad tulnud ilusa lossi manu, ja tõesti — ankur olnud künnises. Aádrõks võtnud ankru välja, ja pulmalised läind kõik lossi sisse pulma pidama. Neil olnud merekarpest ratastega vankrid ja igasugu kalu olnud hobuseiks. Pruudil olnud kuldriided seljas ja selline kroon pääs, mis särand nagu päikene. (Seda ei teata kõnelda, kes see peig olnud.) Loss olnud tore (37).
- b Lossis mängitud ja tantsitud. Kuid esiteks pole olnud moosekanti. Siis see mereema andnud Aádrõks'ile ühe suure puhkpilli, töötades hästi maksta mängu eest. Aádrõks mängind ja mõelnud endamisi, et nii pikalt võib mängida, kuni kalad poevad võrku (87).
- c Pulma lõpul vastu hommikut mereema öelnud kalurile, et viib tema koju ja annab talle midagi mälestuseks. Edasi mereema öelnud: “Mina tõstan omalossi siit kohalt ära teisale, sest üle lossi liiguvad sellised mehed, keda ma kardan (need olnud need aurikud). Kogu aja, kuni mu loss oli siin, tele kalastasite vaga ilmaga. Kuid nüüd, kui ma lähen oma lossiga ära, hakkavad puhuma tormid.” Sest ajast pääle täniseni ongi aina tormine meri, kuna vanasti, kui see loss olnud Kuolka nina kohal, olnud vaga ilm (37).
- L a Mõne aja pärast tekkind väga toredad toad, puha puust (31) ~ olnud ilusad suured toad otsekui keisritoss, teokarpega kõik ilustet (8) — merepõhjas olnud tore loss (29) — olnud ilus tuba, ja pruut, see mereema tütar, olnud kenasti riietet (18).
- b Säääl tantsitud ja peetud siis mererahva pulma (8) ~ mereneitsid või (mere)noorad pidand meres oma pulma (9); pulmarahvas olnud poolinimesi-poolkalu (20).
- c Säääl mängitud muusikat (29) — säääl olnud moosekante kah (30), ning kalur mängind siis säääl pulmas (12, 18, 17, 22) öö otsa (22) ~ hakand mängima oma ärmoonikat (81) — kalur ise olnud ka muusikamees ja temagi pidand säääl mängima (29) — kalur ise küll pillimees ega mängija pole olnud (30).
- d Säääl pruut astund sisse ja kutsund teda sööma. Kõik asjad olnud puust: taldrikud, kahvlid, lusikad ja puha (31).
- e Pärast sööki see mees, kes toond kaluri vee alla, öelnud, et nüüd pulm on läbi ja ta viib kaluri tagasi (31).
- ÕII A Pärast mõrsja annetand pulmalisile kinke oma veimevakast ja tulnud ka vana kaluri manu, andnud talle valge purjeriidest räti punast kirja tikandusiga otstel ja öelnud;

- “Hää vanake! selle eest, et sa kunagi pole viivitand tuua mere jumalatarile tänuohvleid ja ka täna õhtul kuulasad mu ema palvet, — võta kingiks see rätt, mis on tehtud kaugeis mais peenest purjeriidest. See rätt on parim leid su elus ja annab sulle püügiõnne viimse elulõpuni.” (1, 4).
- B Kui kalur öelnud, et tal vaja minna võrke vedama, siis pruut andnud talle mälestuseks sellesama silmaräti, millega mees pühkind alul oma silmi, kui ta läind vee alla ja närbund ära. Ning see rätt olnud selline, millist siin maa pääl keegi ei oska kudada (5).
- C Pärast sööki (26, 31), kui jõudnud äramineku aeg (20), parajasti enne kaluri paati tagasi viimist tulnud sisse (31) pruut ja annetand pulmalisile kinke oma veimevakast (26). Kalurile pruut andnud pika punast kirja otstega (20, 26) silmaräti (20, 26, 31) või sidund valge punatriibulise narmasotstega silmaräti kalurile pilli ümber (27) — vt. ka XV E b.
- D Pulma lõpul vastu hommikut mereema andnud kalurile kirjatud silmaräti ja öelnud: “Kui sa hoiad seda alles, siis saad sellega rikkaks.” (37).
- E Mereema andnud moosekandile (paati tagasi tuues) pulmakingiks ilusa punatriibulise silmaräti, millist siin maa pääl pole olemaski (18).
- F Keskööl võetud pruudil kroon maha ja siis antud pulmakinke veimevakast. Kalur saand punaste otste ja punaste narmastega silmaräti, ja suur lai vöö seotud talle üle õla (33).
- H Öösel antud kõigile pulmakingiks punaste otse ja narmastega silmarätte ning säärepaelu (34).
- I Mängimise eest tasuks (13) kalur saand pulmakingiks särge, sukad, kindad (11) ~ suure pika räti (22) — “silmaräti”, s.t. käteräti (10, 17, 22) — kuldsete tähtega kirjatud silmaräti (15) — suure (13) punaseks tikitud otstega silmaräti (13, 14, 29, 30) — valge silmaräti punaste otstega, mis olnud kirjatud punase lõngaga nõnda, et keegi pole mõistnud teha nii järgi (18).
- XIII A Aupaklik vanamees suudelnud tänutäheks mõrsja kätt ja läind eemale (1). Sääl tulnud talle järgi mereema, saatnud tema ukseni, katnud põllega pää ja viind kaluri tagasi paati (1, 4).
- B Seesama maarjaneitsi, kes viind kaluri vee alla (see pole olnud pruut — 5), see toond ta ka paati tagasi (5, 10).
- C Kui olnud äratuleku aeg, siis mereema oma riietega toond moosekandi jälle paati tagasi (13).
- D Poeg tahtnud tagasi üles oma paati, õnneema võtnud, mähkind poja oma põllesse ja toond üles paati. Isa aga jäänd hommikuni mängima pulmas. Hommikul õnneema kandnud ka isa paati (15).
- E Mereema mähkind uuesti kaluril pää oma põllesse (18) — pannud kaluri pää ümber oma põlle (26) või riide (37) ja toond ta paati tagasi (18, 26, 37).
- F a Öösel mehed palund: aeg koju minna (34) — kalur palund, et varsti jõuab hommik, ta tahaks koju tagasi (33).
- b Kohe pruudi ema löönd oma põlle tal ümber pää ja viind kaluri tagasi paati (33).

- G Peigmees toond pimedada lüülari tagasi paati (20) — mees võtnud viind kaluri paati tagasi (31) ja läind siis ise ära (20).
- H Enne päevatõusu kalur toodud paati tagasi (29).
- I Moosekant tulnud oma paati tagasi (11, 27). Vt. ka XVII D.
- XIV A Lahkudes mereema ütelnud veel kalurile: “Armas poeg, ütle sa ka muile minu kalureist poegele, et olen võtnud nõuks viia oma asupaiga teisale, sest sel merel hakkab sõitma võõraid inimesi soomusrüüs ja võõra keelega, mispärast edaspidi siin merel tuleb ka palju tormi ja tuuliseid päevi.” Vana kalamees vajund mõtteisse, hoolimata midagi ümbrusest, mida nähes mereema jätkand: “Ometi loodan, et kunagi see muutub taas teiseks. Siis siiran jälle oma lossi siia ja lasen tuuleema tasa hõljutella siit maa poegade laevu mu laineil.” Öelnud selle, mereema lehvitan lahkumiseks käega ja vajund tasa-tasakesi vete rüppe (1, 4). — Vrdl. XI C, D, E, G, H, K.
- B Vt. XII C ja E.
- XV A a Vanamees kaua-kaua silmitsend kohta, kuhu kadund mereema. Talle tundund kõik otsekui unenäona, kuid kaela seotud rätt tunnistan juhtumise tõelisust. Vanamees äratand hõikega kaaslane (1, 4).
- b Kaaslane haigutand ja tõmmand piibust viimseid popse, — kõik tubak polnud tal siis vahepääl veel äragi põlend (1).
- c Ka kaaslane, kelle mereema toond varem paati tagasi, jutustand midagi otsekui unes nähtud merepõhja-ilmutusest (4).
- B Nii kaua aega kalur olnudki ära, et kaaslane saand suitsetada läbi une ühe piibutäie ära ja teine täis pole olnud veel tühi. Magaja kaaslane pole peaaegu uskundki lugu, kuid siis kalur näidand silmarätti, mille mereema tütar talle kinkind (26).
- C Teine mees magand veel üha — nii ruttu olnud peetud need pulmad sääl vee all. Kalur ajand kaaslane üles ja näidand sellele oma pulmakinki. — Kus mehel andnud imestada, kuis teine tema magades saand käia ära pulmas. Ja kui polnuks seda silmarätti ega vööd, vaat kaaslane ei uskunukski seda juttu, vaid pidanuks unenäoks (33).
- D Va Tukkuja Adam magand aga päälegi paadis oma und. Siis Pikk Jaagup seletand Aadamale, mida ta öösel teind. See pole uskund. Jaagup näidand silmarätti, — siis uskund (18).
- E a Kalur äratand kaaslased üles ja öelnud: “Va, ma olin pulmas. Näete, mis mulle kingiti. Selle pruut ise andis mulle.” (31)
- b Kaaslased pole uskund kogu lugu, kuid suur pikk rätik või silmarätik olnud seotud pilli ümber, — sellepärast pidand uskuma (22).
- F Kalur ajand üles oma kaaslane, hakand vedama võrke ja tulnud koju (20). Vt. ka XVII A, B.
- XVI A Kalurid hakand vedama oma püüniseid, mis olnud nii tungil täis vimme, et nad vaevalt suutnud sikutada võrke paati. Veel keegi polnud tõmmand sellist loomust nagu nemad täna kahekesi (1, 4).
- B Siis kalur vedand võrgud välja, ja need olnud nii kalu täis, nagu ta polnud näind veel iialgi ega uskunukski sellist saaki (5).

- C Nad vedand võrgud välja, — olnud niipalju kalu, niipalju kalu, mis kubisend täis (15, 18, 26, 31), et paat pidand vajuma peaaegu ära (15) ~ et vaevalt nad saand paadiga randa (18) ~ et nad saand kogu laadungi (26).
- D Nad hakand vedama lesti ja saand kole palju kalu (33).
- E Mehed olnud pulmaskäigust nii joobnud, et pole mäletand, kas nad üldse vedandki vada, aga paat olnud lesti täis (34).
- XVII A Nad sõudnud randa. Alles siis, lõpetand töö, vanamees usaldand jutustada kogu merel juhtund lugu kaaslasele, kes pole seda uskund, kuid rätt sundind uskuma (1). — Vt XV.
- B a Rannal vana kalamees hakand jutustama jumalalist juhtumust ja näitama rätti, sest keegi pole tahtnud uskuda lugu (4).
- B Ka paistnud kalureile rannas kõik võõraks jäänd ja tundmata otsekui äranõitud kohas. Randlased põgenend ära kalurite eest, keda peetud kadunuiks juba kümme aastat sest päevast pääle, kus nad läind kahekesi püügile. Kalureile taas tundnud, nagu oluksid nad ära ainult ühe öö (4).
- C a Kalur läind koju. Kodurahvas arvand, et ta on uppund ära: kolm ööd-päeva olnud sest mööda (5).
- b Siis vanamees jutustand oma juhtumust, kuid kodused pole uskund. Tema näidand silmarätti, ja siis nad puha hakand uskuma (5).
- D Kahe-kolme päeva pärast kalur toodud merest jälle randa tagasi, ja siis ta läind koju (8).
- E Nad tulnud randa, — säääl puha olnud jäänd võõraks, nii võõraks, ja needki harvad, keda nad vähekesse tundnud, jäänd sootu vanaks. Siis nad saand kuulda, et nad olnud ära kümme aastat. Kõik arvand neid uppunuvat, kuna nad oma arust olnud ära ainult ühe öö. Nad isegi jäänd selle ajaga palju vanemaks (15).
- F Kõik olnud jäänd nii võõraks, pole olnud enam kaaslast Peetrit, ei kalureid, ei seda paati, — midagi pole olnud enam selline kui enne. Rannas kõik talud olnud võõrad, keegi pole tundnud teda enam. Kui ta hakand kõnelema, kus ta käind, siis tuletet meelde, et vanasti vanal ajal üks kalamees kadund kalapüügil paadist ära. Ning nüüd saadud aru, et see olnud sama mees (37).
- XVIII A Jõudnud randa, kalurid hakand asetama püüniseid paigale. Vaevalt nad lõpetand oma töö, kui meri hakand lainetama ja möllama, tõusnud marutuul, mis kihutand laineid kaldale kui kaljusid. Vana kalamees paljastand aupaklikult pää, kumardund otsekui lahkumistervituseks mere poole ja öelnud oma kaaslasele: “Kas sa kuuled! Nüüd mereema läheb meie mant ära. Kuid kord ta tuleb veel tagasi...” (1, 4).
- B Kalurid tulnud randa ja vedand paadi kaldale. Siis kohe meri hakand mõirgama ja mässama, tekkind hiiglaineid. Siis vana Jaagup öelnud: “Nüüd mereema sõidab meie merest välja mujale.” Ja Jaagup tõstnud veel kübarat ning lehvitelnud sellega... Sest ajast pääle täniseni jätkuvadki suured tormid ja halvad ajad (18).
- XIX A a Vanal kalamehel olnud elulõpuni kalaõnne (1, 4).
- b Lastelastelegi ta jutustand veel oma lugu pikkel pühaõhtuil, nokitsedes ise aeru või võrgu kallal (1).

- B Kalur ise pärast seda juhust andnud aina mereemale ohvreid, ja siis tal olnud ka alati kalu enam kui muil (26).
- C See kalur saand rikkaks ja tal olnud alati suur kalaõnn (37).
- XX A a Selle räti mängija kälimees toond koju (17), hoidnud teda omal mälestuseks (27, 37) ja näidand muile inimesile (17, 20, 27, 29, 31) ja veel edasi oma lastetestele seda (20), las need usuksid, et see tõesti nii on juhtund (27), ning seda rätti viidud pulmakohtsesegi pulmarahvale näitamiseks (20).
- b Ning milline imeline rätik olnud see, mis kingitud mehele meres pulmas: ei ta ole kulund ära, ei ta ole läind mustaks, tarvitetagu teda kuupalju tahte (31).
- c Selle silmarätiga arstitud palju haigeid terveks (5).
- d Kuid pärast vana kalamehe surma see rättki kadund ära (1, 4).
- B See rätt püsind veel kaua siin rannikul (10):
- aa Jutustaja ise vanasti näind veel seda rätiti (12).
- ab Kui jutustaja olnud veel plika, siis vanarahvas kõnelnud ikka, et nad ise oma silmaga näind seda käterätti; vanasti seotud alati see käterätt iga mõrsja veimevaka ümber, kui vakka viidud peiu manu (26).
- ac Jutustaja ise lapsepõlves koos teiste plikadega käind seda rätiti Irel vaatamas (29).
- ad Jutustaja enda vanaema veel näind, et mõlemal mehel olnud käterätt ja säärepael (34).
- C Siinsamas külas (L) eland vanasti mees, kes tõendand, et tema ise olnudki mere-neitsite pulmas, ja näidand mitte-uskujaile käterätti, mille ta saand kingiks, — see olnud imeilus rätt (9). XXI A a Seda lugu jutustand Bel't'a (L) vana Jaani isa (5).
- b Lugu ise Juhtund õieti selle tõttu, et kalur läind merele laupäeva õhtul, sest olnud näljaaeg, ja siis ta näindki seda maarjaneitsit või püha neitsit. Harilikult aga minnakse ju ainult tööpäeva õhtuti kalale ega nähta midagi (5).
- B Jutustaja enda vanaema kõnelnud seda lugu väga palju (17).
- C Seda lugu jutustav külavanem peatund vähekeseks, tõmmand hinge tagasi, toetand pää küünarnukile ja jätkand siis: “Mereema töotus ja vana kalamehe ennustus ta tagasitulekust pole läind veel täide. Kuolka rannas üha edasi möllavad hirmsad tormid, paisates laineid kui kaljusid vastu kallast. Mereema loss on sügaval ja kaugel meie rannast, sinna ei ulatu enam ühegi kaluri ankur...” Üks öö kui kümme aastat ja kümme aastat nagu öö... — Jutustaja jäänd vait (4).

Esitet variantide rohkus tumestab esialgu oma detailide kirjavusega üldpildi sellest loost, mida võiks nimetada liivi rahvakese šedöövriks. Kui kõrvaldada aga üksikasjad, siis koorub nähtavale hoopis lihtne ja kodune muistendi tuum: kaks kalurit lähevad vaikse ilmaga ööseks merele, heidavad võrgud, viskavad ankru ja jäävad magama paati; läbi une keegi nagu paluks neid tõsta ankru teisale: vee all olevat parajasti pulm, ankur ent seisvat kün-nisel ees, pulmarahvas ei pääsvat sisse; kalur(id) tõstavad ankru mujale ja leiavad hommikul otsekui pulmakingina ankru küljest imelise käteräti. — Just ankru-motiiv näib olevat algupäraselt jutu päämomendiks, eriti nimelt Ida-Liivis. Kuid sellele on seltsind lisaks muid väga huvitavaid kõrvalmotiive, mis on saand isegi loo põnevuse kulminatsiooniks ja

tõrjund ankru-motiivi niivõrd tahaplaanile, et see ei tundugi enam kõige olulisemana muu detailideballasti hulgas. Esiplaanile selleasemel on tungind juba oma loomult väga luulelised muusika ja vee all käimise motiivid: üks kalureist on moosekant ja mängib merel pilli kaaslase magades (vrld. 24-ndat varianti: merelt endalt kuulukse imelisi helinaid); veest tõusev naisterahvas (mereema) palub lüülarit kõrvaldada ankru ja tulla vee alla (ta tütre) pulma pilli mängima (On tähelepandav, et muusika-motiiv ei esine üldse selle loo vanimas ülestähenduses (1), olgugi et Kärkluvalks kirjeldab muidu pikalt ja laialt kõiki üksikasju. — Paaris teisendis lähevad vee alla mõlemad kalurid (4, 15, 34).). Ning sellega ongi antud loole hoopis uus sisu; siit päälle avanevad laiad perspektiivid igasugu järjest juurde liituvate motiivide nüanseerimiseks. Tuletagem meelde ainult üldjooni: kaluri hirm uppumise pärast; silmade katmine vee alla minekul; pidurongi, lossi, pulma ja üldse veealuse ilma kirjeldus (isegi kaluri närbumine esimesest mõjust); mereema jutt oma lastest ja ärakolimisest mujale; mõrsja (NB üks uppund vaeslaps 34-ndas variandis) veimevaka jagamine; tagasitulek paati; äraolu kummaline kestvus (kas imelikult vähe või taas kaua aega); haruldane saak hommikul; mereema lahkumine siit rannalt; pulmakingiks saadud imerätt.

Merepulma lugu tervikuna võiks pidada liivi üheks haruldaseks algupärandiks, kuid teda moodustavate motiivide kohta eraldi ei saa seda sugugi väita, vaid need on tuttavad mujalgi kas omaette eraldi või muis kombinatsioones ja näivad rännanuvat liivi rannikule päämisedt germaani maailmast. Aga ometi — nende erimotiivide liitumine just sellises kombinatsioonis, nagu see esineb liivi “Merepulmas”, on siiski ainulaadiline ja selle kombinatsiooni leidmise au jääb vist liivlasile: kusagil mujal täpselt vastavat muistendit pole leitud (Võrreldagu näit. kas või eesti muistendit “Näki neitsi” (Kreutzwald, ERE J¹ 179—189); hoolimata paljudest “Merepulmaga” täiesti sarnanevaist üksikasjest on see ometi täiesti teistsugune lugu. Huvitav on paralleeliks ka P. Voolaine üleskirjutus Lutsist: Oli “tark, õndza inemine”, kes “pilli puh’k”, kui kalu püüdma läks; tema puhus pilli, teine mees “hiit abarat” ja nad said palju kalu.). Loo üksikute motiivide ja nende algupära jälgimine ei mahu enam käesoleva töö raamesse. Olgu juhitud tähelepanu ainult silmatorkavale asjaolule, et liivi muusika-motiivis ei esine üheski teisendis tuttava Sadko-loo päämomente — ei hukutava tormi tekkimist veehaldja tantsu läbi ega kandlekeelte katkirebimist mängija poolt, milline asjaolu on seda tähelepandavam, et Lätis sellevastu need momendid on vee all kanneldamise lugudes otse olulisi ja esinevad osalt Eestiski (LP VII 99 1 14-b ja V 85, 22 > Birkerts, Latvijas Vēstures Chrestomatija I 16, 9; Bienemann, LSb 1, 1. — Vrld. Russwurm, Eibfolke II 252, § 381, 9.). Paralleeliks ankru-motiivile (aga hoopis teistsuguses atmosfääris!) esitagem Russwurmi ülestähendus Eestist.

MERENEITSI TOOB ÕLUT

Einige Fischer von Dagö fuhren nach Pernau und lagen an einem Mittag im Boot, um sich auszuruhen. Da hörten sie auf dem Grunde der See eine Stimme: “Kai, to mulle jua! Käthe, bring mir zu trinken!” Einer der Fischer rief, halb im Schlaf: “Õi mulle koa! Bring mir

auch!” Bald darauf erschien ein hübsches Mädchen und bot ihm in einer hölzernen Kanne Bier an. Erschrocken wies er den Trunk zurück, sie aber ermunterte ihn, dreist zu trinken, da es ihm nichts schaden werde, worauf er und nachher alle Andern von dem vortrefflichen Bier tranken. Darauf fragte einer der Fischer: “Woher kommst du?” Sie antwortete: “Wir wohnen hier grade unter euch, und euer Anker ist unter unserer Thürschwelle; kommt nur mit, es anzusehen! Das Wasser wird euch nicht schaden! Wir könnten ihn leicht so fest halten, dass ihr ihn nie wieder bekämet!” Darauf sank sie ins Meer, löste den Anker, und jene beeilten sich, ihn wegzunehmen, wagten aber nicht hinunterzusteigen. — Russwurm, Eibofolke II 252, § 381, 8 < Vormsi (Sama lugu vt. Russwurm, SaH 23; Bienemann, LSb 42; Eisen, Näkiraamat² 46. Russwurm juhib saksa parallelele: Kuhn u. Schwartz, Norddeutsche Sagen, Märchen und Gebräuche 173, 218.).